

Johan Haarseth forteller ...

Av Amund Spangen

Vi flyttet ut i sommerstua hver sommer, og da sto det tomt her i vinterstua. Vi flyttet mye, vi flyttet ut i sommerstua, og vi reiste på setra. Først flyttet vi til vårsetra på Hårsetvollen. Og noen uker senere flyttet vi til sommersettra nord i Joten. Dit var det lang vei, og den siste mila var det bare kløvjevei. Vi kjørte med hest og kjerre til Klettsettra, og så var det kløvjing derfra til Joten. De hadde et eget hus på Klettsettra, "Pargashuset", som de kalte det. Der hadde de kløvtyet og slikt. Jeg husker at bestefar drev og stelte på kløvtyet om våren før de reiste til settra. Jeg husker blant anna at det var noen digre korgjer, slike meiskorgjer som en festet i kløvsalen. Kjørbonene ble satt igjen på Klettsettra, når vi kom dit, og så ble det kløvjet resten av veien. Det er vel omtrent ei mil fra Klettsettra til Joten, og i fra garden til Klettsettra er det to mil, så det blir en setervei på omtrent tre mil.

Siste gangen vi lå på vårsettra var i 1927. I hele Rendalen ble det slutt med å bruke vårsetrene omkring da. Det var en bestemt dato vi reiste til

settra i Joten, og det var den 12. juli. Da dro vi fra Hårsetvollen som ligger i sørenden av Harsjøen på Hanestadkjølen. Dit flyttet vi i midten av juni, og vi var ikke der lenger enn en tre ukers tid. Det hendte vel at vi kunne flytte før. Jeg husker at i 1930 flyttet vi sist i mai. Det var så godt vær den våren, og beitet kom tidlig. Det er den fineste våren vi har hatt, det jeg vet om.

Jeg husker vi var på sangerstevne om våren. Det var i pinsen, landssangerstevne i Trondheim. Det var kaldt, da vi fór, og snøskurene gikk borti liene her. Vi gikk over kjølen, og vi var innom Klokkarsettra, vet jeg, og fikk mjølk og litt bevertning. Vi tok nattoget nordover, og jeg husker at da vi dro over Røros, blåste det og snødde det skikkelig. Det var vel i pinsen? Jo da, jeg husker at, 1. pinsedag var det vel, fikk vi beskjed om at prinsesse Ragnhild var født. Det var så sen påske det året. Men det ble en fin sommer. Da vi kom til Trondheim om morgenen, var vi ute på brygga og tok imot de som kom med båt. Det regnet og var så stygt vær, og

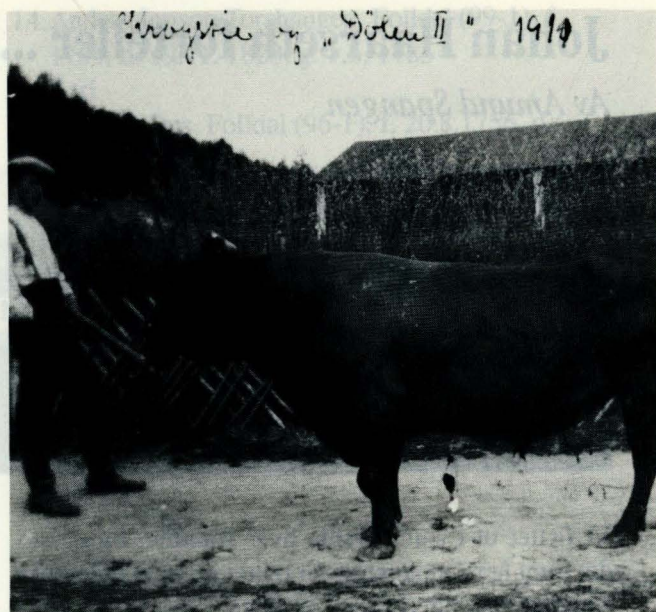

kaldt var det òg. Men så klarnet det opp, og sia ble det bare finværet hele sommeren. I Trøndelagen og nordover ble det for lite regn og tørt, og sønnafor ble det for vått. Men vi som lå i skjøten fikk både varme og sol og regn. I juli kom det forresten så mye regn på en gang at det ble flom utpå her. Men sia ble det bra vær helt til vi høstet kornet.

Hårsetvollen ligger oppå Kjølen, lengst sør ved Harsjøen. Det er ingen som ligger der lenger, men det har ligget folk der helt til det siste. Det var den samme budeia på vårsetra og på sommersetra. Vi hadde ei budeie som het Berte Kilden. Hun var opprinnelig fra Engerdalen, fra Elvdalen, tror jeg. Hun var her på Hårset i mange år. Hun var her da jeg var guttungen. Hun var ikke bare seterbudeie, men var her hele året. Hun stundet så på å få komme til setra om våren. Hun lurte seg i veien om søndags ettermiddagen, og var oppe og så om det var noe havn ennå.

Berte var med på Jubileumsutstillinga i Oslo i 1914, med hele buskapen. Hun hadde med seg heim igjen et krus som hun hadde fått av en av de andre som var med. Hun hadde en god del av æren for at buskapen var såpass god, det er sikkert. De dro med hele buskapen, med oksen og en ti-tolv mjølkkyr, kan jeg tenke meg. Oksen het Dølen I, eller var det Dølen II, og han var halvveis folkvond. Det var svarte dølakuer. Og de hadde med seg hester. De fikk premie på hele greia, andre premie. De reiste til Oslo med hele bølingen, og det var et forferdelig styr, vet du. En måtte bytte tog på Hamar. Det var smalsporet jernbane oppover Østerdalen, og ellers var det bredsporet den gangen.

Det var en god buskap. Vi har mjølkgrenskapet like fra 1864, for hvert eneste år utover, og for hver

eneste ku. De hadde ei ku som mjølket tre tusen potter mjølk på ett år. Det blir velså tre tusen liter, og det var bra, vet du, den gangen det ikke var kraftfôr eller noe, bare høy og mose. Det var en god buskap, og det var nok derfor buskapen ble med på utstillinga. Han far var morskt interessert i hester og krøtter.

Vi sluttet med ku omkring 1970 vel. Vi hadde noen kukroker til i 1978, men vi sluttet å ligge på setra lenge før det. Dyra var på setra, men vi leide inga budeie sjøl. Vi satte bort kuene til noen som tok dyra med seg, og som fikk bruke setra vår. Først ble det slutt på å ligge på vårsetra, men det er lenge sia det ble slutt med å ligge på Jotsetra òg. Det var i 1954 det. Det var siste gangen vi lå der med ku. Det ble så dårlig seterfjøset, så vi hadde måttet bygge

nytt. Da ble det slutt. Det ble vei dit, men det kom aldri mjølkbil i Joten. De drev med kinning og ysting så lenge de setret. Og du vet det smøret en fikk i setra var godt, setersmøret, ja, setermaten i det hele tatt.

Vi var morskt spent på å få komme til setra om våren. Det var liksom noe av det likeste vi visste det, å få komme dit. Jeg husker buføringa, og den lange seterveien. Vi reiste herifra tidlig om morgenen, ved to-, tre-tida. Jeg husker at Berte budeie, når vi gikk forbi et stelle, satte i å lokke. Hun var så gild, da, og skulle liksom få vist fram at hun gikk til seters med kua. Hun hadde mye geit òg. De sprang i føttene på henne, så hun nesten ikke kom fram. Det var et forferdelig styr for å få med seg alt. Det var kalver, og det var killinger og lam. De gikk de òg. Ingen ble kjørt. Jeg vet det var en gang vi reiste i veien om morgenen, og vi kom ikke lenger enn bort i grindsleet her, så var det ei ku som trødde på et lam, og trødde av foten på det. Da måtte det sjølsagt bli igjen heime. Seterturen kunne bli kjed på slutten, og det hendte en måtte bære lamunger, og kalvene måtte støs. Slitne dyr ble igjen, så vi måtte ofte gå etter med kalver og lamunger og slikt.

Vi pleide å ha med to hester med lass da, en med kjerre og en med firehjuls vogn, vi kalte. Det var med to som kjørte hestene, og i tillegg til budeia pleide vi å ha med en gjetergutt attåt. Det var dattersønnen hennes Berte, en som het Birger. Han var med mye. Han var der hele sommeren, og han gjette, hjalp til i fjøset, hjalp til med å mjølke, pyntet fjøset, vasket og slikt. Jeg måtte òg være med å pynte fjøset.

Vi var i setra hele sommeren, vi ungene. Den første gangen jeg var der hele sommeren, da var jeg ti

år. Det var i 1921. Det var trivelig, men det var litt langsomt innimellom. Den lå så ensomt den setra vi hadde i Joten. Det var ingen naboer der, så vi var helt alene. Det kunne gå ukesvis mellom hver gang det kom noen, eller at vi ventet heimfolket. Det var langt til lekekameratene, sjøl om vi jo var flere søsken som var med på setra. Vi var med og pyntet fjøset, og vi lokket av dyra, men vi gjette ikke. Om dagen fisket vi mye i bekkene. De hadde satt ut yngel, så det var bra med fisk, og vi hadde fisk til middag flere ganger i uka. Men det ble litt langsomt. Heime hadde vi mange lekekamerater. I Søgarden var det 6-7 gutter, og her i garden var det omtrent like mange.

Det var sjelden vi i setra hadde besøk heimefra. De kom og slo trøa, og da var vi med og hjalp til, rakte og setet høyet. Det var slik gammeldags høying. Det gikk ikke an å hesje graset. For det første var det så smått, og for det andre var det så mye vind der bestandig, så høyet blåste ut av hesjene. Jeg vet vi hesjet en gang. Om kvelden ble det vind og regn, og om morgenen var det bare noen små høydatter som satt igjen. Vi måtte tørke graset på bakken. Vi raket det, og vendte det, og raket det igjen. Det var vanskelig å tørke seterhøyet. Det var liksom så fett og så mye bladvekster i det. Når vi hadde besøk, så vet jeg mor sendte med rips, og det var veldig svært. Da hadde vi rips som vi hadde sukker på, og rømme eller fløte. I setra hadde vi fløte nok. Setermaten var god, men vi åt vel for mye fet mat.